השותפין פרק ראשון בבא בתרא

תרי במרי היכי יתיב · משמע שעם עמודין היה הקיפו שעם שעם הקיפו לגלח עמודין לשם כן פעם היה משני טפחים בהני עמודים: **ורבי** מאיר עמודין היכלא הוו קיימי · אמ"ש שיש ס"ש ס' טפחים שעם ס"ש מוגה: ספר עזרא · ספר שמתב משה וכו' שהקיפו שעם גמלא עובי רוחבו שני טפחים: רוחבא דבוצי · חוץ שבין עמוד לעמוד: ובתרי פרשבי היכי יתיב · לקמני נשתיירו שני טפחים ס"ש ס"ש מוגה: ספר עזרא · ספר שמתב משה וכו' שהקיפו שעם גמלא עובי רוחבו שני טפחים · רוחבא דבוצי · חוץ שבין עמוד לעמוד: ובתרי פרשבי היכי יתיב · לקמני נשתיירו שם (ס"ש) ר"ה) [שעם מכ"ה: ה) [ברכות ח: מגמות עמודים עמ:] ו) ומגמות סכי שבת מז· [מגמות עמ:]: ז) [בסתים מז·]: ח) [נקמן עו·]: ט) [נקמן קמ·]: י) ברכות ז: ע"ש ב) [עי' מ"ז הגון על זה בפנים ועם הגר"א ע"ש]: ל) [עי' תוס' ע"ש]: ל) [עי' תוס' לעיל יב: ד"ה ושמשם נבמות לח: מיתם וכיון שעמדו]: ב) [נקמן עו·]:

תורה אור קורין בעזרה פרשת המלך בסקטל וכהן גדול ביה"כ: לתחלתו הוא נגלל · לין לו אלא עמוד אחד ונגלל מתחלתו לסופו ל): לכרך ביה פורפא · שלוש גולות קולו ומניח בו מקלת וכורכו לעצמו ומניח אותו הכרך על הספר מלמעלה: וכרכיה לעיל · וכורכו לעצמו על הנקב: דמנח ליה מכל · אלא הכותל ולא בין שני הלוחות: היכא דוי קיימי · כיון דמגריך טפח מכאן וטפח מכאן ברוחב הארון שלא יהא ס"ש יוצא וכנגד בוחתר המעוטים היכא מנחי הלא ימעטו את החלל: שם שם · תרי זימני כתיבי לוחות ולגברי לוחות · אמר שבת קרא ימירה הוא לממכיה לוחמתם לדרשם: יסר כוחך · לגמרך שהוא מן הדברים שעשה משה כשיעו ע"ש מהעשה: והסכימה דעתו לדעת המקום: שהתכבלו בלוחו הספרי · כימי תופס המלכים עוזיה יותם אחז יחזקיה בארבעה נביאים הללו כתוב כן תוך המיכה שלא היה בימי עוזיה אבל היה בימי יותם אחז יחזקיה: חני זכריה ומלאכי סופם של נביאים · שכן היו בבית שני בשנה שמשם לדרישם החתון: שנאים קדים לירמיה ויתקקל · שהרי ישעיה בימי עוזיה ויתקקל בימי יחזקיה ובימי נבוכדנצר בירושלים ויחזקאל בגולה בימי לדקיה: רוח מהלים לעוב כו' · רוח קדמה בימי שפוט הפלטים מהלים דוד אמרן והוא קדם לעוב בא"ד בימי מלכת שבא היה ואחר כך שלשה ספרי שלמה: מעלי הגלח · שניים ספרי חכמה: אל הפיוים · נרלה בעיני שלמה נעת זקנו · קיעת · ירמיה אמרן שהיה אחר שלמה: דנחלי · אחר ירמיה בימי עזיה עד בגולה: שמתר · אחרון בימי עזיה ויחזקיה: עזרא · אחרון בימי דריוש הפרסי שעמד אחר אחשורוש: למ"ד לעוב בימי משה היה לקמן: רוח מני פוקעטתא היא · רעב ונגלות ומיתה אלמנה ובעיר: דלוים ליה אחרי יסוף הקורעות נהגך לאחרים ותקנה שילת דוד משה: ופרשת בלעם · נבואתו ומעלין אף על פי שאין לרכי משה ותורתו וסדר מעשיו: ומעוה פסוקים · מן ויעמ משה עד סוף הספר: שמות כתב ספרו וספר שופטים · שבולם קדמו לו ונעמד וכתב ספרן ומה שעלתה לעזראל בימיהם וכן רוח שהיתה בימי הנפטים: שלמה · דברים שאמרו זקנים הללו שהיו בימי חסף הזקנים · כתב זו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו בימי חסף הזקנים · מן · מעלה · מעלה למעלה · ומלכות לדוד · מלכות לדוד · מלכות לדוד · מ

חזקיה וסיעתו · כי לוזן בקהתיו ימים חמרין: כתבו ישעיה מהרבנו מנשה ו)ולא כתב ספרו שלא היו סנגיאים כותבים ספרי הלכות לפי מוקן: מקני הקלמ: לכתיב בספר מקני(כז) חבר הענתיקו חגיי חזקיה וגו'ועל שחזקיה גרס לה לעסוק בתורה כדלמרינן בחלק(סנהדרין דף לה): נעץ חרב על פתח בית המדרש כי' נקרא הדבר על שמו: אנסת הגדולה · חני זכריה ומנלאי זרובבל ומרדכי ואסתר: כתבו יחזקאל · שתמצא בגולה ולהיו יודעין לעסק לא כתבו יחזקאל בעצמו מיס לא מפני שלא כתבה בגולה ליכתב בחולה לתלן וכתבום אלו לאחר שבאו ולתלן וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת חסתר ועניס עשר ממוך שהיו בגולה פסוקים קטנות לא כתבום הנביאים עצמם לפי שיס ספרו ובתו חני זכריה ומלאכי ולולו שיהו הקדש מפתקה שהיו שם נביאים חחרונים ומפני וכתבו בגולה ופרפו בגולה לא כתבו עניס עניס וספרים גדול שלא לחבדו ממנה קנעס: עד לו · עד שייחס עצמו · סכתב דברי סימים עד שייחס בו מת עצמו: ומלן אסקיה · מי סיימו: מנין כמלן דאמר · כל הך דקתני לעיל יהוסע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אחרת כי הא: תנא לקמיה דתנאי דתניא · פלגתא דתנאי בהאי וימת שם משה עבד ה' אפשר משה סיימו: מקום דכתיב ב

בלעם ולהניו · כדאמר במגילה (דף טו·) כל שסמו וסם לחניו בגבולות בידוע שהוא בן בניה :

ט) **אימא** כמשנה שבכנסו ישראל למצרים · זו״מ ומתי קמ״ל קבלת כתיב ויוסף ה׳ אלם כל אשר לאיוב למשנה ולאיוב אחרי מאתים ועשר ולעולם מעולי גולה היה : נתבגלו לאומות העולם· אימא כמשעה שנכנסו ישראל למצרים ועד [שעה] שיצאו מרתבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי א)(א״ל) ולימעמיך אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה והא כתי׳ ממשפחת רם אלא אינבוי אינבי לאומות העולם ה״נ איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם] אמו בולהו נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם התם עיקר נביאותייהו לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות העולם מיתיבי חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו הביא הקב״ה עליו יסורין התחיל מרתף ומגדף כפל לו הקב״ה שכרו בעוה״ז [כדי] לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא רבי אליעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים היה שנאמר °הן אתם כולכם חוזרים ולמה זה הבל תהבלו איזה דור שבולו הבל הוי אומר זה דורו של שפוט השופטים רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה שנאמר °ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ איזהו דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב °ויבקשו נערה יפה התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי נתן אומר איוב בימי מלכות שבא היה שנאמר °ותפל שבא ותקחם וחב״א איוב בימי כשדים היה שנאמר °כשדים שמו שלשה ראשים ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא כתיב הכא °כדבר אחת הנבלות תדברי וכתיב התם °כי נבלה עשה בישראל וכולהו (ב) תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים דאי ס״ד מאומות העולם הוה בתר דשביב משה מי ג) שריא שבינה על עובדי כוכבים והא ד) אמר מר בקש משה שלא תשרה שבינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר °ונפלינו אני ועמך א״ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר °הן אתם כולכם חוזרים ולמה זה הבל תהבלו וכתיב °שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך אימא בנבואה דכתיב °חזון ישעיהו בן אמוץ אא״כ למה זה הבל תהבלו למה לי וא״ר יוחנן מאי דכתיב °ויהי בימי שפוט השופטים דור שישופט את שופטיו אומר לו טול קיסם מבין ה)(עינך) אומר לו טול קורה מבין עינך אמר לו °בספך היה לפגום אמר לו סבאך מהולל במים א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה מאי מלכת שבא מלכותא דשבא °ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה׳ ויבא גם השטן בתוכם ויאמר ה׳ אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו׳ ו) אמר לפניו רבש״ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שנאמרת לו °קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בד׳ מאות שקל כסף] לא הדהר אחד מהותיך ויאמר ה׳ אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו׳ א״ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב °כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב °איש תם וישר וירא אלהים [וסר מרע] מאי וסר מרע א״ר אבא בר שמואל ז) איוב ונתן בכמונו הוה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו °ויען השטן את ה׳ ויאמר התנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו וגו׳ ח) מאי מעשה היו בהכת א״ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך מאי °ומקנהו פרץ בארץ א״ר יוסי בר רבינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם ואבים הורגים העזים מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים °ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך °ויאמר ה׳ אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו׳ °ויהי היום ובניו ובנותיו אכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות וגו׳ מאי הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם א״ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב״ה לאיוב

מעין

מעין העולם הבא . תיר׳ רועות על ידיהן סיד והקה עשב יוצא ורועות . ובן בתר לשלום הבא ונכש חורש בקובר [עמנו] נכנס אלהים מסיתי׳ אותו. אחרים ונישמו על ידיהן: בעבור הרעיבה. מה רשעים הללו דעים אי אפשר בלא פטריכן היתה מהרעפת ומסבעת אותה כדי שתבקש הרשעים עליה שוהיו לה ולדות : אלא בלבו חטא. שהיה מחשב בלבו על (מ׳) הבורא דברים אשר לא כן : להפוך קערה על פיה . להתנך יראת כל העולם. כלומר שאין דין אמת : על דעתך כי לא ארשע . כלומר בדיך לבות בני אדם אם היה בדעתך לשחוטו לשונה לא היה רשע בעבורה שלא עשית כן אין מידך מציל . מי מעכב על ידי . שלא תהן לרשע לב צדיק : אף אחה תשר. בשתאמר כן תסר יראת חטא מבני אדם ותערב תפלה סהם : ברא לו תכלין בגדרו . מכלל שתכל׳ בידי אדם יעסוק בתורה ויהיה צדיק : כמשהוזר שדהו משבחה. שהוא היה סבור שגזלה לו : שדי שביה עליה. שהיה מוציא שם שהיא קרובתו : דברוהא כלפי שמיא . דקאמר יצאו יחד : הגא נא ידעתי . כשראה בבואה במים : ריעים העלה . דמוס שילון לשפוך המים :

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ אמר דמן מיהו בתתכיבה (ו) תסקבל בכל״ל ותיבה עקרה דמיה (ב) רש״י ד״ה כלומר לשון הפוך קערה על פיה כלומר ובקור : (ג) ר״ה בעמור וכו׳ שגולה לפס יעלה : (ד) ר״ה בתתה לו תורה תנאין בכל״ל ותיבה הן בפתח :

מסורת הש״ס

א) [בנו״ ליתא] : ב) [ל״ל אל] : ג) [הוסיף ג״ל ; ד) [בפרי ליתא] : ה) [ל״ל רבא] : ו) [בספרים מלכיהן כתיב לא בא] : ז) [מנילה לכתי׳] : ח) [בפרק דף קיג] : ט) [שיין קדוש ל״ה בלעב] : י) [עי׳ תוס׳ סוטה יבי ד״ה לתתי׳ ותוס׳ ע״ז ד״ה אחרים ותוס׳ לקמן עב ד״ה מלו] :

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר דמן מיהו מגלה בתתכיבה (ב) תסקבל בכל״ל ותיבה עקרה דמיה (ג) רש״י ד״ה כלומר לשון הפוך קערה על פיה כלומר ובקור : (ד) ר״ה בעמור וכו׳ שגולה לפס יעלה : (ה) ר״ה בתתה לו תורה תנאין בכל״ל ותיבה הן בפתח :

מסורת הש״ס

א) [בכתבין קיח] : ב) [ל״ל אל] : ג) [הוסיף ג״ל] : ד) [בפרי ליתא] : ה) [בספרים ו) [בספרים מלכיהן כתיב לא בא] : ז) [מנילה לכתי׳] : ח) [בפרק דף קיג] : ט) [שיין קדוש ל״ה בלעב] : י) [עי׳ תוס׳ סוטה יבי ד״ה לתתי׳ ותוס׳ ע״ז ד״ה אחרים ותוס׳ לקמן עב ד״ה מלו] :

מלכים ה יח

מלכים ה יח

מלכים ה יח

האשה. תאכל משל בעלה. דמסתמא דעתה לימנות על של בעלה כל זמן שלא פירסה שיהא בשל אביה: רבנן הראשון. כך דרך הנשואות ללכת אביהן לרגל הראשון אחר הנשואין: תאכל ממקום שהיא רוצה. ובגמרא מוקי לה בפאיה תורה אור

האשה *בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה בעלה. ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל במקום שהיא רוצה ותנו ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל במקום שהוא רוצה *עבר של שני שותפין לא יאכל משל שניהן *מי שהציו עבד חרוץ בן חרוץ לא יאכל משל רבו: **גמ'** שמעת מינה *יש ברוחה מאי *רוצה בשעת שחיטה ורמינהו *אשה רגל הראשון אוכלת משל אביה מבאן ואילך רוצה אוכלת משל אבה רוצה משל בעלה לא קשיא כאן ברדופה ליכך כאן שאינה ירדופה דכתיב *אז הייתי בעיני כמוצאת שלום *וא"ר יוחנן בכלה שנמצאת שלימה בבית חמה ורדופה ליכך להגיד שבחה בבית אביה *דכתיב *והיה ביום הרוא נאם ה' תקרא איש ולא תקרא לי עוד בעלי אמר רבי יוחנן בכלה בבית חמה ולא בכלה בבית אביה *אחות לנו קטנה ושדים אין לה *א"ר יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד *אנו חומה ושדי כמגדלות אמר רבי יוחנן אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים *ובא אמר אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב *אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחטבות תבנית היכל אשר בנינו כנטיעים אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא בנותינו כזויות אלו בתולות ישראל שאונדות פתחיהן *לבעליהן וכן הוא אומר *ומלאו כמזרק כזויות מזבח איבעיא אימא מהכא *מזוינו מלאים מפיקים מזן אל זן מחטבות תבנית היכל אלו ואלו מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהן. *דבר ה' אשר היה אל הושע וגו' בימי עזיהו יותם אחז יחזקיה *מלך יהודה בפרק אחר נתנבאו ד' נביאים וגדול שבכולן הושע שנאמר תחלת דבר ה' בהושע *יכי בהושע דבר תחלה והלא ממשה עד הושע כמה נביאים א"ר יוחנן תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק ואלו הן הושע ישעיה עמוס ומיכה אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו והיה לו לומר בניך הם בני תענוגיך הם בני אברהם יצחק ויעקב גלגל רחמיך עליהן לא דין שלא אמר כך אלא אמר לפנין רבש"ע כל העולם שלך הוא העבירם באומה אחרת אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה אומר לו לך וקח אשה זונה והוליד לך בנים זנונים ואחר כך אומר לו שלחה מעל פניך אם הוא יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל שנא' *ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים וכתיב וילך ויקח את גומר בת דבלים גומר אמר רב שהכל גומרים בה בת דבלים

האשה. מאי רוצה בשעת שחיטה. והוקא בוברה בשעת שחיטה אבל לא בוברה אוכלה לא משל זה ולא משל זה תאכל ברגל לא בוברה אוכלה לא משל זה ולא משל בעלה: **כאן** בדרופה לאיש משל בעלה: בכל כגון בבעלה בעלה בעלה ב

מתחיל בטוהר ומסיים בנגעים • (מ"ל דבכל דוכתא מקמעא דבעינא עדיף מכתובים, לתמה (ב"ק לא:) כתוב בטוהר ונטי בנגעים ומשום בכתובים ת"ק קבל הכתוב בכתובו בטוהר הדר בנגעים ודע מקום דקה דהכנים מקפי וחזיב קדמו לנגעים ומה שלמו בטוהר בכתובים בטוהר דעבדינן כרבי יוסי דבמתניתין בנמרה המעלים בטוהר דרבי ומשנתא וכן כו ודיקין עושין: בשעה

וקבעיה רבינה בשמיה: **מתני'** סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהן ואינו חוקע קדושת היום וחוקע וזכרונות וחוקע שופרות וחוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים דברי ר' יוחנן בן נורי אמר לו ר"ע אם אינו חוקע למלכיות למה הוא מזכיר למלכיות עם קדושת היום וחוקע זכרונות וחוקע שופרות וחוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים: **גמ'** אמר לו ר"ע אם אינו חוקע למלכיות למה הוא מזכיר למה הוא מוכיח ההמנא אמר אדכר אלא למה עשר לימא תשע דהאיל ואשתני אשתני תנו רבנן *מנין שאומרים אבות שנאמר *הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועוז ומנין שאומרים קדושת השם שנאמר השתחוו לה' בהדרת קדש ומנין שאומרים מלכיות זכרונות ושופרות ר"א אומר *רכתיב *שבתון זכרון תרועה מקרא קדש שבתון זה קדושת היום וזכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש קדשהו בעשירית מלאכה אמר לו רבי עקיבא מפני מה לא נאמר שבתון שבו פתח הכתוב תחילה אלא שבתון קדשהו בעשירית מלאכה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות מקרא קדש זו קדושת היום מנין שאומרים מלכיות תניא רבי אומר *אני ה' אלהיכם (ו) זכרו חדש השביעי זו מלכות רבי יוסי רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר יהיו לכם לזכרון לפני אלהיכם שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם ומה תלמוד לומר אני ה' אלהיכם זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות והוו מלכיות עמהן ולהלן אומרה לקדושת היום תניא *רבי אומר עם המלכיות אומרה מה מצינו בכל מקום ברביעית השביע אומר עם הזכרונות אומרה מה מצינו בכל מקום באמצע אף כאן באמצע וכשקידש בו את השנה באושא יהד ר' יוחנן בן ברוקא לפני רשב"ג ועשה כו': יוחנן בן נורי אמר לו רבן שמעון לא היו נוהגין כן ביבנה ליום השני יהד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה בר"ע כך היו נוהגין ביבנה למימרא דרבי שמעון בן גמליאל כו': עקיבא ס"ל והא אמר ר"ע מלכות עם קדושת היום אמר להו ורשב"ג אומר קדושת היום עם הזכרונות אמר להו אע"ד ורא לומר שתוקעין למלכות ליום השני יהד רבי חנינא מאי שני אוילמא נו"ש שני למימרא דעברוה לאלול *והאמר רבי חנינא בר בהנא (ג) מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר רב חסדא מאי שני ליום שני לשנה הבאה: **מתני'** אין פותחין מעשרה מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות ר' יוחנן בן נורי אומר *אם אמר ג' ג' מכולן יצא: **גמ'** תני עשרה מלכיות כנגד מי אמר (*רבן) כנגד עשרה הלולים שנאמר דוד בספר תהלים הלולים טובא הוו דתנן דכתיב בהו *הללוהו בתקע שופר הב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני *ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם הי נינהו ויאמר (*ויאמר) דבראשית ט"ו הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב *בדבר ה' שמים נעשו: ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן יצא: איבעיא להו היכי קתני שלש מן התורה שלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים דהוו תשע ואיכא בנייהו דהא או דלמא אחד מן התורה ואחד מן הנביאים ואחד מן הכתובים דהויין להו שלש ואיכא בנייהו טובא ת"ש דתניא אין פותחין מעשרה מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות ואם אמר שבע מכולן יצא כנגד שבעה רקיעים רבי יוחנן בן נורי אמר הפורת לא יפחות משבע ואם אמר שלש מכולן יצא כנגד תורה נביאים וכתובים ואמרי לה כנגד כהנים ולויים וישראלים אמר *) רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי אמר לו ר' יוסי אמר אם השלים בתורה יצא: **גמ'**

מזכירין**) (זכרון מלכות ושופר) של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא: **גמ'**

*) נ"י הייס רב המנונא אמר שמואל הלכה כר"ג אמר שמואל. **) [מלכות זכרונות ושופרות כל"ל וכ"ה בנדפס ובכתב יד ומכאן שנמנעו]

*) עי' ביום יז וי"ש. **) נראה דאחר כמן ר"ל אם אמר ג' ג' מכולן לא יפתח לא ולומנות לן פיר אחר שלש ובו'.

מסורת השי"ס

מגילה יז:

תוספות הב"ח

(א) נס' מנין רבי אומר אני אומר ה' אלהיכם וכתוב אחר אומר ה' אלהיכם ומאמר רבי הגיעת כי כתבת אמר רב כיומו אבא כשהיה מנהלין מס: (ב) רש"י ד"ה מימות עזרא: (ג) ר"ח ד"ה מן הכתובים ובכל אחר ואחר מ"ש בתקנא שם אמר: [תוספות מ"ש]

גליון הש"ס

מתני' סדר ברכות. עיין מנהרין דף מו ע"ב תוס' ד"ה לף: [עיי' יומא ל"ב ב"ש ע"ב] ביצה ו: כנ"ל

[ל"ל אמר לי' ל"ה אמר לי' ל"ה ובע"י הכמ"ל]

מגילה כא: [ריטב"א מגילה]

[שם בגיליה לי' בר בר חנה]

עי' נמוקים ל"ל

יומא ס:

[יומא לא:]

סנהדרין מח: [יומא לא:]

הגהות הב"ח

(ה) נס' בשבלה ומלאכת ר' אומר ר' אלעזר אומר ר' אלעזר אומר ר' אלעזר

(6)

חידושי הגרי"ל

ועוד נהגו לומר ובכן ובכן, ובג' אחרונות [וכתוב לחיים] ובספר החיים[80], ולא מצינו לו עיקר אף במס' סופרים[81], ואעפ"כ אין מבטלין מנהג בזה. ויחידי החכמים אין אומרים אותן בתפלתן[82]. והא ודאי צריך ליזהר שלא לפחות מנוסח הברכות כלום[83], ואין אומר זכרנו עד שיאמר[84] מלך עוזר ומושיע ומגן, שלא לפחות מנוסח הברכה, ואם פיחת חוזר לראש, כדין הטועה בג' ראשונות[85]. עוד נהגו שהיחידים שוחחין בתפלתן בר"ה[86], ולא ידענו טעם דבר זה, שהרי אמרו חכמים[87] שאין שוחחין אלא באבות תחלה וסוף ובהודאה תחלה וסוף. ואומר רבינו נר"ו[88] בשם רבינו ז"ל דמשום דאמרינן התם[89] דמלך כיון שהתחיל לשוח בתחלת ברכה ראשונה שוב אינו זוקף, וטעמא משום דמלך נידון בכל יום[90], כדכתיב[91] לעשות משפט עבדו דבר יום ביומו, ה"נ שהוא יום הדין אנו שוחין כמותו בכל התפלה, וכך היה נוהג הרב ז"ל. אבל דעת מורי נר"ו[92] שאין לשוח אלא במה שהוסיפו מפני הדין[93], דהיינו מלכיות זכרונות ושופרות, ובתפלה וקראי בלחוד ולא בברכות.

עוד י"ל דהא דקתני אומר אבות וגבורות וכו', אתא לאשמעינן שאין ש"ץ מוציא י"ח בתפלת ר"ה אף למי שמתפלל אא"כ עומד שם מראש התפלה ועד סופה[94].

ר"ע וכו'. והלכה כר"ע, והכי נקטי'.

ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים. נקט ליה מטעמא דכתיבנא באבות וגבורות.

מתני' אין פוחתין וכו'. פי' ג' פסוקים מלכיות, חד מדאורייתא וחד דכתובים וחד נביאים, וכן בזכרונות, וכן בשופרות. ובודאי דלא פליג ר"י אלא בדיעבד, והכי מוכח לישנא דר"י, והיינו דקי"ל כריב"נ[95] ואפ"ה מהדרינן בגמרא[96] בתר עשרה פסוקי, משמע דבעינן להו לכתחילה אף לר"י[97]. ותנא דברייתא דאמר ריב"נ אומר הפוחת לא יפחות משבע ואם אמר ג' יצא, פליג אתנא דמתניתין, ולית הלכתא כוותיה, וזה דעת הרי"ף[97].

בודאי בין לת"ק בין לר"י אין פוחתין הוא דקאמר, אבל אם רצה להוסיף מוסיף[98], אע"פ שאמרו בגמרא הני עשרה[99] כנגד מי כנגד עשרה מאמרות[100], היינו כדי שלא לפחות מהן. וכן אמרו במגלה[101] לענין שאין קורין פחות מעשרה פסוקים בבית הכנסת, הני י' כנגד מי, והיינו שלא לפחות ואם רצה להוסיף מוסיף, וכן הדין בזה. ושלא כדעת מקצת המפרשים ז"ל שאמרו שאין פוחתין ואין מוסיפין עליהן[102].

ר' יוסי וכו'. פרשינן בגמרא דהכי קתני ומשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא, וכדתניא ר' יוסי אומר אם[103] השלים בתורה הרי זה זריז ומשובח, והלכתא כוותיה[104], וי"א דלר' יוסי אינו מתחיל בתורה, אלא שמסיים בפסוקים של תורה. וא"כ

וכתב דרב האיי כתב בתשובה דש"צ שלא אמר חוזר, והריצ"ג פסק דלא שנא ש"צ ול"ש יחיד. 80 וכ"כ הריצ"ג שם. 81 עי' הע' 75. 82 כ"כ הטור סי' תקפב בשם יש מהגאונים. וכן דעת בה"ג סופ"ה דברכות דאין לאומרו (מלבד בספר חיים דסליקו להו שמונה עשרה והו"ל כתחנונים, ועי' ב"י שם). 83 וכ"כ רבנו בחידושיו לע"ז ח, א. 84 גם כן. 85 כדאיתא בברכות שם. 86 הטור שם כתב דהוא מנהג אשכנז, ונזכר המנהג בתוס' ברכות יב, ב ד"ה כרע ודף לא, א ד"ה ומוצאו. 87 ברכות לד, א. 88 כ"כ הרא"ה בברכות שם עמ' ק בשם ויש שפרשו. 89 לד, ב. 90 ירושלמי במסכתין פ"א ה"ג. 91 מלכים־א ח, נט. 92 הרא"ה בברכות שם, עיי"ש. וכן מבואר בתוס' הנ"ל (עיי"ש בתוס' בדף לא, א). והטור שם כתב: והמדקדקים מכוונין לזקוף בסוף הברכות. 93 אולי צ"ל יום הדין. 94 וכ"כ הרי"ף יב, א מדפי הרי"ף. וכן מבואר בירושלמי בפרקין סוף ה"י והובא ברי"ף שם. 95 בגמ' פסק שמואל כריב"נ. 96 לקמן בע"ב. 97 בחי' הרמב"ן כתב דמזה שלא כתבו הרי"ף והגאונים את הברייתא דאמר ר' יוחנן הפוחת לא יפחות משבע נראה דתנא דברייתא פליג אמתני'. וכ"כ הרשב"א דמשמע דברייתא פליגא אמתני'. והאור זרוע סי' רסג בעתו דלר"י ב"נ מצוה לומר עשרה, ואם בא לפחות לכתחילה עד ז' הרשות בידו ולא יותר, מיהו בדיעבד אם לא אמר אלא ג' מכולן יצא. 98 כ"כ הרמב"ן בחידושיו ובדרשה עמ' רמה בשם הגאונים. וכ"כ הריצ"ג עמ' כו. וכ"ה ברשב"א. 99 לפנינו בגמ' הני עשרה מלכיות כנגד מי, וכתב הרמב"ן בדרשה דהתוס' הקשו ע"ז אמאי לא דייק אזכרונות ושופרות כנגד מי, וכתב ע"ז הרמב"ן דאינו אלא טעות סופרים. ול"ג מלכיות. וכ"ה גירסת הגאונים וכל חכמי ספרד. וכן ליתא לפנינו בר"ח. 100 הרמב"ן בחידושיו כתב: וכיון שקבלה היא נקבל ואע"פ שהיה נראה לכאורה שמצוה מן המובחר בעשרה כנגד עשרת הדברות וכו'. 101 כא, ב. 102 הרמב"ן בדרשה שם כתב: ואחרים הקשו והא בגמ' אמרינן הני עשרה כנגד מי כנגד עשרת וכו' א"כ אין מוסיפין כשם שאין גורעין. ודחה הרמב"ן את דבריהם מההיא דמס' מגילה שכתב רבנו לעיל. 103 כגי' כי"מ בדק"ס. והגירסא הרי זה זריז ומשובח, כ"ה בכל הגמ' כת"י ובראשונים עי' דק"ס אות כ. 104 בחי' הרמב"ן כתב שכן פסקו כל הראשונים

בג' של תורה סגי ליה[106], ואילו אנו מהדרינן[107] בתר ד' פסוקי תורה במלכיות, וא"ר יוסי דשמע ישראל מלכות היא[108]. אלא ודאי דנראין דברים כפשוטן, דר' יוסי מודה לת"ק דמתחיל בתורה ואומר ג' פסוקי תורה לכתחילה[109], אלא שמוסיף עליו שמשלים ג"כ בתורה לומר פסוק אחד כמו שכתבנו[110]. וכך שנויה בתוס'[111] בפי' המתחיל מתחיל בשל תורה ומסיים בשל תורה[112].

והוי יודע דלדברי ר' יהודה[113] שהיה מקדים כתובים לנביאים, אפשר שהיה מפני כבוד הנביא להשלים בו, אבל בדברי ר' יוסי דקיימא לן כוותיה לא ידענו איזה מהם ראוי להקדים[114], והגאונים נסתפקו בדבר, ומנהג פשוט בכל ישראל להקדים כתובים לנביאים[116]. ובודאי שבמס' סופרים[117] יש סעד למנהגינו, שאמרו בענין ט' באב שקורין ד' פסוקים של ירמיה המאוס מאסת, ואע"פ שבכל מקום דברי קדושה קודמין לדברי קבלה, בכאן אינו כן, ע"כ. הרי שאמרו להקדים כתובים לנביאים בכל מקום חוץ מט' באב, לפי שפסוקי ירמיה הם עיקר בחרבן הבית והיה שם, לפיכך מקדמין אותם משאר[118] ימים. וזה תימה שהרי לגבי סדר כתיבתן הקדימו נביאים לכתובים כדאיתא (בב"ק) [בב"ב] פ"א[119], וגם בכל מקום מזכירין אותם תחילה בתלמוד, וכאן[120] אמרו נגד תורה נביאים וכתובים[121]. ור"י בעל התוספות כתב דודאי נביאים וכתובים שוים בקדושתן, שהרי כשהקפידו בספרי הקודש (כסדר) במס' מגלה[123] בסדר הנחתן לא הפרישו בין נביאים וכתובים, אלא שאמרום ביחד מניחים תורה על גב נביאים וכתובים, ולא נביאים וכתובים ע"ג תורה. וכן לענין דמיהן כדאיתא פ' בני העיר[124], אלא שבסדר כתיבתן אמרו[125] לכתוב נביאים תחילה מפני שכן סדר הראוי, שהרי מקצת נביאים קדמו לכתובים, ואין מחלקין בין נביאים לכתובים תחלה, ומפני זה מזכירין נביאים [וכתובים] בכל מקום. אבל[126] כשאומר בתפלה וכיוצא פסוקים [אומר כסדר אותן] שאמרו אותם פסוקים, וגם מפני שאין חושבין קדושה גדולה בכתובים לפי שהוא כולו מזמור לדוד ולמשוררים, ולא נאמר בהם שהם דברי ה' כמ"ש בנביאים, וכדי שלא יזלזלו בקדושתן ולהראות שכולן ברוח הקודש תקנו לאומרם תחלה. וזה נכון מפי רבינו נר"ו

גמ'[127] **הלכה כר' יוחנן [בן נורי].** כתב הרי"ף ואסיקנא בסוף פרקין[128] א"ר חננאל כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר, שוב אינו צריך. נראה מדברי רבינו ז"ל[129] דהא דרב חננאל אפסקינן מלכיות זכרונות ושופרות היא, ולא פליג אהר"ש ב"נ כלל, אלא פרושי מפרש מימריה[130], דהא דקאמר ריב"נ שאם אמר ג' מכולן א' של תורה וכו' יצא כדאסיקנא בגמ'. שעדיין יש להקל בדבריו למי שאינו בקי בפסוקים, שאפילו לא הזכיר הפסוקים כלל אלא שאמר במלכיות ותמלוך עליהם וכו' ככתוב בתורתך וכן כתוב בדברי קדשך וכן כתוב ע"י עבדיך הנביאים יצא[131], שהרי יש כאן הוכחה לפסוק א' של תורה ולפסוק א' של נביאים ולאחד של כתובים, כאילו הזכיר הכתובים, וכן בזכרונות וכן בשופרות והא ודאי לא אתיא לרבנן דבעו עשרה פסוקים

ז"ל, עיי"ש. 106 שיאמר מנביאים וכתובים מאחד מהם שלש ומאחד ארבע ובסוף יאמר שלש של תורה. 107 בגמ'. 108 ולפירוש הנ"ל אין צורך לשמע ישראל, דשלשה פסוקי מלכויות יש לנו בלעדיו. 109 צ"ל בתחילה. 110 וכ"כ הרמב"ן עיי"ש וכתב שכך פירשו כל המפרשים ז"ל. וכ"כ רש"י בע"ב. 111 תוספתא פ"ב ה"י. 112 ר"ח גורס בגמ': ותריצה למתני' הכי ר' יוסי אומר מתחיל בתורה ומשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא. והובא ברמב"ן. 113 לפנינו במשנה לא נזכר ר' יהודה, אלא נשנה בסתם. 114 דלדידיה דמשלים בתורה אין ככוד הנביא לאחרו. ותוס' ד"ה מתחיל הקשו גם על ת"ק אמאי משלים בנביא. 116 הרמב"ן כתב בשם רה"ג שמסורת היא בידינו כתובים ואח"כ נביאים. ועי' ר"ן שכתב דאפשר דהטעם הוא משום מעלין בקדש ולא מורידין. 117 פי"ח ה"ג. והובא בחי' הרמב"ן. 118 צ"ל מה שאין כן בשאר ימים. 119 יד, ב. 120 לעיל

בעמוד זה. 121 וכה"ק תוס' ד"ה מתחיל. 123 פ' א. 124 שם כו, א. 125 בב"ב שם, וכ"כ בחי' הרמב"ן. 126 וכ"כ תוס' הנ"ל. והריצ"ג עמ' כו כתב ומעלה עביד להו רבנן לאמרן באמצע. 127 נראה שלפני רבנו היו המשנה דאין פוחתין והמשנה דאין מוסיפין כתובות יחד. ולפנינו גמ' זו כתובה לפני משנת אין מוסיפין וכו' ר' יוסי אומר וכו'. 128 לה, א. 129 כן הבין גם בעל המאור בדברי הרי"ף, (והקשה עליו, והסכים לפי רש"י שמביא רבנו להלן). וכתב הרמב"ן במלחמות שכן כתבו כל הגאונים וכן כתב בה"ג בתחלת הל' ר"ה וכן פ' ר"ח בסוף פרקין. 130 וכ"כ הרמב"ן במלחמות ובחידושיו בסוף פרקין. וכ"כ ההשלמה בסוף מסכתין וכ"כ הרשב"א, אולם שבלי הלקט סי' רצ כתב דגאון אחר פי' כהרי"ף, וכתב דרב תנא הוא ופליג על הגך תנאי דלעיל (דהתם רב חננאל משמיה דרב אמרה). ועי' בספר המכתם. 131 וכ"כ המג"א סי' תקצ"א סק"ה דכן צ"ל אולם תוס' הרא"ש בסוף פרקין כתב דמספיק שיאמר

ברכות וקללות: דלמה במקומי דלהוליע סבל עסקי המצה בלה פורעניות לעולם ויחזרו בתשובה ויעלו מלכם שם מתענין עליה: אין מפסיקין בקללות: כדמפרש מולמה שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולן בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין בסתרן ואין עולים לדם מן החשבון שנאמר °וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו: **גמ'** תא בפסח קורין בפרשת מועדות ומפטירין בפסח °גלגל האידנא דאיכא תרי יומי °ויומא קמא בפסח גלגל ומפטירין °עוד היום אמר אביי והאידנא נהוג עלמא למיקרי משך תורה קדש בבספא פסל במדבר שלח בוכרא בעצרת °שבעה שבועות ומפטירין °בחבקוק אחרים אומרים °בחדש השלישי ומפטירין °במרכבה °והאידנא דאיכא תרי יומי עבדינן כתרוייהו °ואיפכא בראש השנה °בחדש השביעי °ומפטירין °הבן יקיר לי אפרים ויש אומרים °הה' פקד את שרה ומפטירין °בתנה °והאידנא דאיכא תרי יומי ויומא קמא כיש אומרים למחר °והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר ביום ה' קורין °אחרי מות ומפטירין °כי בה אמר הם ונשא ובמנחה קורין בעריות ומפטירין ביונה אמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה אתה מוצא ענוותתו דבר זה כתוב בתורה ושני בנביאים ומשולש בכתובים כתוב בתורה °כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים כתיב בתריה עושה משפט יתום ואלמנה שני בנביאים כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו' וכתיב בתריה ואת דכא ושפל רוח משולש בכתובים דכתיב °סלו לרוכב בערבות ביה שמו וכתיב בתרית אבי יתומים ודיין אלמנות °ר"ש הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורה כהנים °ומפטירין °הנה יום בא לה' והאידנא דאיכא תרי יומי °למחר מיקרא ה"נ °קרינן אפטורי כאי מפטירין °ויקהלו אל המלך שלמה ושאר כל ימות °החג קורין בקרבנות החג °ר"ש האחרון °קורין כל הבכור מצות וחוקים °ובבור ומפטירין °יהי' בכלות שלמה °למחר קורין ואת הברכה ומפטירין לפי °שפקידתה היתה ברגלים °ר"ש °ויעמד שלמה אמר רב הונא אמר רב ישבת שהל להיות בחול של °מעד בין בפסח בין בסוכות מקרא קרינן °ראה אתה אפטורי בפסח °העצמות היבשות בסוכות °ביום בא גוג °בתגובה בנביאים ומפטירין °בגרות רוכיה °יאי מיקלעי שתי שבתות קמייתא בגרות רוכיה בתרייתא °בגרות שלמה °בפורים °ויבא עמלק °בראש חדשים °בראש חדשיכם °ראש חדש שהל להיות בשבת מפטירין °ויאמר לו יהונתן מחר חדש אמר רב הונא(ה) °באחד בשבת מאתמול מפטירין °ויאמר לו יהונתן מחר חדש אמר רב הונא(ה)

ראש

והאידנא נהוג עלמא למקרי משך תורה וכו' מותר כ"ל דהה הסדר לא שתמנה רק בפסחא פסח בשם חמשה שלא כ' קורין משך תורה ובשם שלשה שבת שלא מוכ' קורין בלה אחה אומה אלי ובכלנה הו פסל לך כדלמרינן לקרן דשבה אל מול המועד בין בעכון בין בתשרי קורין דלה אחה אומה אלי ובשם ד' וחמשה וחמישי ופסל של פסח שהוא לא"ש דשבה לא זקרנו פסל לך בחמישי של פסח כמו מרגלין בשלה שנים אלא כשם (ה) אחבנו וחמישי ופסל יקרא קרש בכספא במדבר: **במנחה** שאנשים מקובצות בשבת כבר הוס לפיכך לא יקבלו בקן ובמלכם יש שלכך קורין בעצרות לפי שיסלת מוסן רמז לאקבי"ה שכשם שהיה מוס שלא נענה עמוה כך לא תענה אחרי מוס מלה ושיכים סוה שהרי הש"ס אין אומר בין בשם אומרים שרש הא נתון מקן לומר ויהי אחרי מות משה אבל אין ודעין הסברא אמאי שלה שלה שלה הש"ס: **מפטיר** ומשם לא יהונתן מחר חדש · קשיא אמאי אחרי מות · אלא בשלה אמר אמר אמר

מִנְּשָׁרִים קַלּוּ, וּמֵאֲרָיוֹת גָּבְרוּ, לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם,
וְחֵפֶץ צוּרָם: יִזָּכֵרֵם, אֱלֹהֵינוּ, לְטוֹבָה, עִם־שְׁאָר
צַדִּיקֵי עוֹלָם, וְיִנְקֹם, נִקְמַת דַּם עֲבָדָיו הַשָּׁפוּךְ.
כַּכָּתוּב, בְּתוֹרַת מֹשֶׁה, אִישׁ הָאֱלֹהִים: הַרְנִינוּ
גוֹיִם עַמּוֹ, כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוֹם, וְנָקָם יָשִׁיב
לְצָרָיו, וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: וְעַל־יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים
כָּתוּב, לֵאמֹר: וְנִקֵּיתִי, דָּמָם לֹא נִקֵּיתִי, וַיְיָ, שֹׁכֵן
בְּצִיּוֹן: וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם,
אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם, יִוָּדַע בַּגּוֹיִם, לְעֵינֵינוּ, נִקְמַת דַּם־
עֲבָדֶיךָ, הַשָּׁפוּךְ: חזן וְאוֹמֵר, כִּי־דֹרֵשׁ דָּמִים,
אוֹתָם זָכָר. לֹא־שָׁכַח, צַעֲקַת עֲנָוִים: וְאוֹמֵר, יָדִין
בַּגּוֹיִם, מָלֵא גְוִיּוֹת, מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה.
מִנַּחַל, בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה, עַל כֵּן, יָרִים רֹאשׁ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ, עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה: אַשְׁרֵי הָעָם
שֶׁכָּכָה לוֹ, אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ
אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ, וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶכָּה,
וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד, וְלִגְדֻלָּתוֹ
אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ, וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר
כְּבוֹד הוֹדֶךָ, וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ
יֹאמֵרוּ, וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ, וְצִדְקָתְךָ

יְרַנְּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ, אֶרֶךְ
לַכֹּל, וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו:
יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵ
לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרָתָיו, וּכְבוֹד הַ
כָּל־עֹלָמִים, וּמֶמְשַׁלְתְּךָ, בְּכָל
הַנִּפְלָאִים, וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים
וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם, אֶת־אָכְלָם בְּ
לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָ
קָרוֹב יְיָ לְכָל־קֹרְאָיו, לְכֹל
יִרְאָיו יַעֲשֶׂה, וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִ
כָּל־אֹהֲבָיו, וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִי
יְדַבֵּר־פִּי, וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר, שֵׁ
נְבָרֵךְ יָהּ, מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם.

כשמברכין בה'

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ, אַבְרָהָם,
וּשְׁלֹמֹה, הוּא יְבָרֵךְ, אֶת כָּל מִי
וְשֵׁנִי, בִּשְׁכַר זֶה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
וְצוּקָה, וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה, וְיִשְׁלַ
וִיקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְיַאֲזִין שַׁוְעָתוֹ, עִם

כשמחזירים הס

חזן יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ

ישלש אדם שנותיו וכו׳ אלא לומר פ״ב ב׳ ימים מקרא ב׳ ימים ולשון לומר דמקו לפרש כן מיהו לכתי מיכא לאקשויי מי יהבו בגל ביום ונלך מקרא בסוגי התמיד ומשנה לתנא מקום ובריתא דרבי ישמעאל ובאלה נמ״ש לתנו שנוסקין בתלמוד בבלי דייבו כי הוא בלול במקרא במשנה ובתלמוד כלתמרין בסנהדרין (דף יח.) בגל בלוה במקרא בלוה במשנה בלוה בתלמוד:

אם פריו יתן בעתו. נלקה לפרש לבר״ש אלמחן הוולה בדבסמוך ובקונטרס פירש לענין קניות עתים לתורה:

הגיע ליפה כו׳. ואיה סבלים הגרסו לון עושין מלאכתון לעבודת כוכבים קטלאות ממים ומבעות ר״ל אומר מוחר לכן נלקה אלא גרס דלא מסתברא שיחיר שום מנא לעשות לבתחלה מבשיטו עבודת כוכבים ולון לומר דבריהם כמ״ל (לקמן דף כו.) לילר לה הטובדת כוכבים דלא המי בהם ודלו מוכח מיבה דלכלל לאסתמעטו אבל בכל אוכלה לאסתמעטו לגומר דאסר בן למעבר שום מבשיטו עבודת כוכבים וליכא לגומר ממי דאתא לאסתמעטו דבדיעבד שכבן מוחר דל״ב הויגו רבי אלעזר אומרת דגמרא דאמר אם בגם שכבן מוחר ונלקה אלא הוא כתוב בספר רבינו שלמה מדלא:

פרק מאי קטלאות:

מכוש אחרון לגם ביום. שום קטלאה. וגמ״ל מ״מ הלא הוא אסור ליהנות מדמי עבודת כוכבים אפילו בפחות משוה פרוטה וא״כ נמלא אסור מעורב מעורב בשכבו ומ״ל כיון דבשביל מכוש זה אלמחון לא הוה העובר כוכבים נוהן ממנו מבטלותו פחות. מ״ב אין לו עליו שכר עבודת כוכבים כלל ואע״פ שעובר כוכבים מקבל על פחות משוה פרוטה בגזל. מ״מ מכל ליכא קפידא קולי האי:

אלמא הסכר יפה לשכירות מחמלה ועד סוף. ורבי נמי (נ) פרק בלים מקדש (קידושין דף מח.) נבי הכיא דעשה לי אריגן זמנין ובעבות ואקדש לי אין מקדשת ומפרש מעמא דאין לשכירות מחמלה ועד סוף לא״ב בל לשכירות ופרוטה הוא לא מעוה והוי ליה *מקנים בעלוה דאיכא מקדשת ובקשה מ״ם מהכיא דפרק לאיזהו נשך (ב״מ דף סא. ופס ל״ס שכירות) נבי מכבין על הסכר דרבה ורב יוסף דאמרי קרייהו שכירות אינה מסתלמת אלא לגבוה ואמר לבא דקן. בכ הכנן בהא מלאכה ואקקמוה אקבלא ווי״ל דומלא כל זמן שלמן הכפוגל חוזר אין לו שכרו על לבסוף ואין לבעבוד״ב מעלו מעשה בל אין ונס מוחר להחזיק עד שכר דליכא כאן אגר כמר אבל אם פוגל בלא לחזור מודו בהא דיוכל לחזור ושלמם שכרו לפי מה שעשה שבעבה שחור לו קרוי סוף ולא נפקא לן (ד) בלל הנם פונגלא בשבה בשכירות מחמלה ועד סוף כדמוכח הנם מקרלי דלא שייך אגר כמר כדאמרי׳ דלא הכא וגבי קדושין כדפרישית [ועי׳ תוס׳ ב״ק דף כט. ד״ה ואי בעית פירש תוס׳ קדושין דף מח. ד״ה דכ״ע]:

ישלש אדם שנותיו וכו׳ אלא לומר ימים משנה וכ׳ ימים תלמוד ולשון לומר דמקו לפרש כן מיהו לכתי מיכא לאקשויי מי יהבו בגל ביום ונלך מקרא בסוגי התמיד ומשנה לתנא מקום ובריתא דרבי ישמעאל ובאלה נמ״ש לתנו שנוסקין בתלמוד בבלי דייבו כי הוא בלול במקרא במשנה ובתלמוד כלתמרין בסנהדרין (דף יח.) בגל בלוה במקרא בלוה במשנה בלוה בתלמוד:

אם פריו יתן בעתו. נלקה לפרש לבר״ש אלמחן הוולה בדבסמוך ובקונטרס פירש לענין קניות עתים לתורה:

הגיע ליפה כו׳. ואיה סבלים הגרסו לון עושין מלאכתון לעבודת כוכבים קטלאות ממים ומבעות ר״ל אומר מוחר לכן נלקה אלא גרס דלא מסתברא שיחיר שום מנא לעשות לבתחלה מבשיטו עבודת כוכבים ולון לומר דבריהם כמ״ל (לקמן דף כו.) לילר לה הטובדת כוכבים דלא המי בהם ודלו מוכח מיבה דלכלל לאסתמעטו אבל בכל אוכלה לאסתמעטו לגומר דאסר בן למעבר שום מבשיטו עבודת כוכבים ולון לומר ממי דאתא לאסתמעטו דבדיעבד שכבן מוחר דל״ב הויגו רבי אלעזר אומרת דגמרא דאמר אם בגם שכבן מוחר ונלקה אלא הוא כתוב בספר רבינו שלמה מדלא:

מכוש אחרון לגם ביום. שום קטלאה. וגמ״ל מ״מ הלא הוא אסור ליהנות מדמי עבודת כוכבים אפילו בפחות משוה פרוטה וא״כ נמלא אסור מעורב מעורב בשכבו ומ״ל כיון דבשביל מכוש זה אלמחון לא הוה העובר כוכבים נוהן ממנו מבטלותו פחות. מ״ב אין לו עליו שכר עבודת כוכבים כלל ואע״פ שעובר כוכבים מקבל על פחות משוה פרוטה בגזל. מ״מ מכל ליכא קפידא קולי האי:

אלמא הסכר יפה לשכירות מחמלה ועד סוף. ורבי נמי (נ) פרק בלים מקדש (קידושין דף מח.) נבי הכיא דעשה לי אריגן זמנין ובעבות ואקדש לי אין מקדשת ומפרש מעמא דאין לשכירות מחמלה ועד סוף לא״ב בל לשכירות ופרוטה הוא לא מעוה והוי ליה *מקנים בעלוה דאיכא מקדשת ובקשה מ״ם מהכיא דפרק לאיזהו נשך (ב״מ דף סא. ופס ל״ס שכירות) נבי מכבין על הסכר דרבה ורב יוסף דאמרי קרייהו שכירות אינה מסתלמת אלא לגבוה ואמר לבא דקן. בכ הכנן בהא מלאכה ואקקמוה אקבלא ווי״ל דומלא כל זמן שלמן הכפוגל חוזר אין לו שכרו על לבסוף ואין לבעבוד״ב מעלו מעשה בל אין ונס מוחר להחזיק עד שכר דליכא כאן אגר כמר אבל אם פוגל בלא לחזור מודו בהא דיוכל לחזור ושלמם שכרו לפי מה שעשה שבעבה שחור לו קרוי סוף ולא נפקא לן (ד) בלל הנם פונגלא בשבה בשכירות מחמלה ועד סוף כדמוכח

דלא ליפלוג לישני על פלגי מים א״ר תנחום בר חנילאי *לעולם ישלש אדם שנותיו שלש במקרא שלש במשנה שלש בתלמוד מי ידע איניש כמה הוי כי קאמרינן *ביומי *אשר פריו יתן בעתו אמר רבא אם פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול ואם לאו על הלומד ועל המלמד עליהם הכתוב אומר לא כן הרשעים כי אם וגו׳ *אמרי רבי אבא אמר רב הונא אמר רב מאי דכתיב *כי רבים חללים הפילה *זה תלמוד שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה *זה תלמוד שהגיע להוראה ואינו מורה ועד כמה *עד מ׳ שנין והא *רבא אורי התם בשנין ועלהו לא יבול *אמר רב אחא בר אבא אמר רב ואמרי לה אמר רב אחא בר אבא אמר רב המנונא אמר רב *שאפילו שוחת הגלין של ת״ח צריכה *תלמוד שנאמר *ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח א״ר ירושע בן לוי דבר זה *כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים כל העוסק בתורה [א] נפשו מצליחין לו בתוב בתורה דכתיב *ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון שנוי בנביאים דכתיב *לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל בכתובים דכתיב *כי אם בתורת ה׳ חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה בעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול ופל אשר *עשה יצליח מברי אלכסנדרי מאן בעי חיי מאן בעי חיי כנוף ואתו כולי עלמא לגביה אמרי ליה הב לן חיי אמר להו *מי האיש החפץ חיים וגו׳ נצור לשונך מרע וגו׳ *(סור מרע ועשה טוב וגו׳) שמא יאמר אדם נצרתי לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה [אלך] *ואתגורה בשונה ה״ל סור מרע ועשה טוב *אין טוב אלא תורה שנאמר *כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: הגיע לכיפה מקום שמעמידין בה עבודת כוכבים: א״ר אלעזר אמר רבי יוחנן *אם בנה שברו מותר פשיטא *משמש עבודת כוכבים דן ומשמש עבודת כוכבים בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא *אינו אסורין עד שיעבדו אמר רבי ירמיה *לא נצרכה אלא לעבודתן כוכבים עצמה הגיחא למיד עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד ושל עובד כוכבים עד שתעבד אמר אלא למ״ד של עובד כוכבים אסורה מיד מאי אבא למימר אלא אמר רבה בר עולא לא נצרכה אלא במכוש אהרון עבודת כוכבים מאן קא גרים לה גמר מלאכה ואימת הויא גמר מלאכה במכוש אהרון מכוש אהרון ליה ביה שוה פרוטה אלמא קסבר *הישנה לשבירות מתחלה ועד סוף: **מתני׳** [ב] ואין עושין חכשיטין לעבודת כוכבים קטלאות ונזמים וטבעות רבי אליעזר אומר (ג) בשבר מותר *אין מוכרין להם במחובר לקרקע אבל מוכר הוא משיקצץ ר׳ יהודה אומר *מוכר הוא על מנת לקוץ: **גמ׳** מנהני מילי אמר רבי יוסי בר חנינא דאמר

ב״ק דף כט. ד״ה ואי בעית פירש תוס׳ קדושין דף מח. ד״ה דכ״ע]:

לתמר

הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנותה: א״ר אלעזר אם בנה שברו מותר. משמש. הכיפה משמשי עבודת כוכבים ומשמשי עבודת כוכבים בין לר׳ ישמעאל בין לר״ע אינן אסורין אלא עד שיעבדו דהא ר׳ ישמעאל ור״ע לא נחלקו אלא בעבודת כוכבים אבל במשמשי עבודת כוכבים דברי הכל עד שיעבדו ור״ע בש׳ ר׳ ישמעאל אומר שלש אבנים (דף מ״ו ע״ב) ופריק ר׳ יוסף (ב״ק דף ע״ב) דגרסה לה דר״א אלא בשכירות עבודת כוכבים עצמה ורחיל ליה הגיחא ר״ע איצטריך אלא לר׳ ישמעאל דאמר שבירה לאמר עבודת כוכבים דעבוד אתנה אמרה אלא משתיעבד ב) משומה ופרקי׳ לא נצרכה אלא למכוש אחרון דשמש נמר מלאכה דהוא מכוש אחרון ליה ביה שו״ש אלמא קסבר ר״א שנה לשכירות מחמלה ועד סוף וכל שכירות קדם שהיה עבודת כוכבים מותרה: דאינו לגאון זצ״ל שאמר מותר לישראל להשכיר לעובד כוכבים בין מונדר בין חנות ובין חצר ובין סדינה והעובד כוכבים פטליגא בה בשבת הני כולהו שרינן ואפ״ו בא״י דבבר פסיקא הלכתא כר׳ יוסי דר״ש בשאר ארצות ליכא לשרשא אלא במחוץ בלבד ולא בכל מרחק אלא במרחק הקרוב של שם ישראל ומפני מראית העין אסור ולא משום שבתא דלית שבתא בלים אלא לבית שבאי ואינה הלכה ואם יש לישראל דירה בלבד מותר להשכירה לעובד כוכבים: **מתני׳** אין מוכרין להן במחובר לקרקע:

ג) נ״ל ובמרגיע ולא רבה מוחר כלומר כו׳. ב) דבני רבינו כמו שבא נמצא פיגו מוכן לאם פקוטין מה ד״מי קמ״ל מפיגה מתי מתבין דלא מלכה מלא לאמנם מתרגן ולהוי דע״ם נמל בדברי רבינו.

הגהות הגר״א [א] נפ׳ נכסיו. נמתק וכ״ב דבריו: [ב] בשמנה ולון עושין תכשיטין לעבודת כוכבים קטלאות ממים ומבעות רא״ל בשבר מוחר. כל זה נמתק (ופי׳ תוס׳ ד״ה כגון):

מסורת השלם

[קידושין נ.]

[לקמן מב.]

מ״ב ב״ק מא.

[ביין למשנה לענין מ״ה]

צא ז מ״י ס״ם הל׳ ה וע״ע ס״ם הל׳ יא סמנ״ם ס״ם עוש״ע י״ד מ״י קמ״ג סעיף ג:

פ״ח א״ר זרא

פרש״ם כלה ס״ם

[נפשה ומלקות אינה מנין שאמרו]

[מגילה לח.]

צב ז מ״י ס״ם מ״ז הל׳ ד סמנ״ם מוש״ע י״ד מ״י קלב סעיף ג:

צג ח מ״י פ״ם מהל׳ אישות הל׳ כ סמנ״ם עשין כמ ס״ם מוש״ע אה״ע מ״י מ״ם סעיף טו:

צד ט מ״י פ״ו מהל׳ נחלות מה מוש״ע י״ד מ״י קלא סעיף ז:

[מגילה כ.]

[מכילתא]

[מגילה לח.]

צב ז מ״י ס״ם מ״ז הל׳ ד סמנ״ם מוש״ע י״ד מ״י קלב סעיף ג:

צג ח מ״י פ״ם מהל׳ אישות הל׳ כ סמנ״ם עשין כמ ס״ם מוש״ע אה״ע מ״י מ״ם סעיף טו:

צד ט מ״י פ״ו מהל׳ נחלות מה מוש״ע י״ד מ״י קלא סעיף ז:

(12)

נאמנה
מונה נבואים
הלכה בין מה

...ובזה המין מרוח הקודש חבר דוד תהילים, וחבר שלמה משלי וקהלת ושיר השירים.[20] וכן דניאל ואיוב ודברי הימים, ושאר הכתובים בזה המין ברוח הקודש חוברו ולזה יקראום כתובים, רוצים לומר, שהם כתובים ברוח הקודש. ובבאור אמרם "מגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה" (מגילה ז, א) ועל כיוצא ברוח הקודש הזה אמר דוד "רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני" (שמואל ב כג, ב) ורוצה לומר שהיא הביאתהו לדבר מאלו הדברים

...וממה שצריך שנעורר עליו שדוד ושלמה ודניאל הם מזה הכת, ואינם מכת ישעיהו וירמיהו ונתן הנביא ואחיה השילוני וחבריהם, שאלו ר"ל דוד ושלמה ודניאל, אמנם דברו וזכרו מה שזכרו ברוח הקודש, ואמנם מאמר דוד אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל, ענינו שהוא יעדו טוב על יד נביא אם נתן או זולתו... וכן אמרו בשלמה, בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלקים וגו', אין זה נבואה גמורה... וכן דניאל...

ואין ספק שזאת המדרגה למטה ממדרגת אשר נאמר בהם בחלום אדבר בו, ולזה הסכימה האומה לסדר ספר דניאל מכלל הכתובים לא מן הנביאים. ולזה העירותיך שזה המין מן הנבואה אשר בא לדניאל ושלמה, אע"פ שראו בו מלאך בחלום, לא מצאו בעצמם שהיא נבואה גמורה, אבל חלום יודיע באמיתת ענינים והוא מכת מי שידבר ברוח הקודש, וזאת היא מדרגה השניה. וכן בספר כתבי הקודש לא שמו הפרש בין משלי וקהלת ודניאל ותהילים ומגילת רות ומגילת אסתר. הכל ברוח הקודש נכתבו ואלו ג"כ כלם יקראו נביאים בכלל.

אברבנל
רמ"ו-רנ"ח
מונה נבואים

...שאלתי אם כבר אמר הרב שברוח הקודש חבר דוד ספר תהילים וחבר שלמה ספרים וכן דניאל, מה ההתעוררות הזה אשר נתעורר עתה לומר שהם מזה הכת [מי שידבר ברוח הקודש] ולא מכת הנביאים... והתשובה בזה שלמעלה אמר שספריהם חוברו ברוח הקודש ולא בנבואה, והוכיח זה מהיותם מכלל הכתובים ולא מן הנביאים, אבל עדיין נשאר לומר שעם היות אותם הספרים חוברו ברוח הקודש, הנה הם ר"ל דוד, שלמה, ודניאל הגיעו למעלה הנבואה לא בחבור הספרים ההם אלא במראות שראו ודבורים ששמעו, הוכיחו זה בדוד ממה שאמר לי דבר צור ישראל, ויוכיח זה בשלמה ממה שאמר הכתוב שנראה אליו השם בגבעון... ויוכיח הדבר בדניאל מפאת מראותיו. ויהיה הענין א"כ כמו שנראה בשמואל הנביא, עם היות שחבר מגילת רות ברוה"ק. וכן ירמיהו חבר מגילת קינות ברוח הקודש והושמו המגילות ההם בכלל הכתובים, לא נאמר מפני זה שהם הגיעו למדרגת הנבואה מפאת המראות וההשגות שמעיד הכתוב שהשיגו מאת האלוקים, הנה מפני זה לא נסתפק הרב במה שהוכיחו שספר תהילים... חוברו ברוח הקודש, והתעורר עוד להוכיח שדוד ושלמה ודניאל לא הגיעו לנבואה והסיר הספק הנראה בזה מאסיפת הפסוקים כמו שמפרש והולך.

אברבנאל
דניאל / ספר דניאל

...ואמנם הטענה השנית שעשה הרב מאשר לא הושם ספר דניאל בכלל הנביאים אין בה הכרח... והנה דניאל מעצמו התעורר לכתוב ברוח הקודש שהיה בו, ספור נבוכדנצר וחלומותיו, ועניני בלשאצר דריוש והניסים שנעשו בבבל לו ולחבריו, ולכן היתה מדרגת הספר הזה מן הכתובים, ולא מן ספר הנביאים שנכתבו ונעשו במאמר ה' יתברך וכפי התודעות הנבואה. וספר בו ג"כ דניאל הנבואות אשר ראה. ולכן היה הספר הזה מן הכתובים, ודניאל היה מדבר ברוח הקודש בערך חבור הספר וכתיבתו. והיה נביא מפאת המראות שראה שהיה נבואה גמורה...

הקדמות
הרמב"ן / ספר תהלים

...כי ברוח הקודש נאמר זה הספר, לפיכך כתבוהו בכלל הכתובים ולא בכלל הנביאים, כי לא נאמרו דבריו בנבואה כי אם ברוח הקודש. ונבאר אנחנו מעט מן ההפרש אשר בין הנבואה ורוח הקודש. כי הנבואה הוא דבר בא על האדם שהוא חכם שלם במדותיו, תבוא לו הנבואה בחלום, ובעת תבואהו הנבואה בהקיץ יתבטלו כוחות ההרגשיות ויהיה מסולק מכל דרכי העולם הזה ויראה במחזה הנבואה כאילו איש מדבר עמו ויאמר לו כך וכך. או יראה דמיונות במראה ההיא, או לא יראה שום תמונה אלא ישמע קול מדבר עמו. ורוח הקודש היא שיהיה האדם השלם מתעסק בדברי האלקים, שלם בכל הרגשותיו ולא תתבטל אחד מהן, ומדבר מה שמדבר כדרך בני אדם, אלא שמעוררת אותו רוח עליונות ותופיע הדברים על לשונו דברי שבח והודאה לאלקיו, דברי שכל ומוסרים, גם ידבר על העתידות בסיוע האלקי על כח המדבר, ובכל כחות המדברים, ובזה הכח נאמר ספר תהילים זה, ואף על פי שנקראו נביאים האומרים אותם... ונכתב בכלל ספרים הנקראים כתובים, לומר שהם כתובים ברוח הקודש...

הקדמות
הרמב"ן
/ דברי הימים

...וחבר עזרא זה הספר בכתבי הקודש על ידי חגי זכריה ומלאכי הנביאים האחרונים. וחברו עם הכתובים ולא עם הנביאים לפי שהוא ספור דברי הימים, אף על פי שיש בכללם קצת נבואות אחר שעיקרו נכתב לספר דברי הימים והיחסים נכתב ונכלל עם הכתובים, כמו ספר רות שנכתב לספר יחס דוד ונכתב עם הכתובים גם כן...

הקדמות האברבנאל
/ ספר יהושע

...לספרי הנביאים כלם קראו בשם נביאים... לרשום מעלתם וגם כן להבדילם מהכתובים, ולהעיד שהמחברים אותם הספרים היו נביאים, ואשר חברו ספרי הכתובים לא היו נביאים כי אם מדברים ברוח הקודש.

הקדמות האברבנאל
לספר דניאל

...ומזה יתבאר לך טעם אחר אמתי ונכון בחלוקת ספרי הקודש, והוא שחז"ל שיערו ג' מדרגות בנביאים, ובעליונה מהם היתה דרגת אדוננו משה שהיה נביא שליח לישראל וניתנה תורה על ידו וכנגדו עשו חלק התורה. והמדרגה השנית היא מהנביאים שהיו שלוחים לעם לא לתת תורה ולא להוסיף או לגרוע ממנה כי אם בלבד לאזהרה ולימוד טוב וייעודי העתידות וזה חלק הנביאים. והמדרגה השלישית שהיא מאותם שלא היו נביאים שליחים לעם אבל היו חוזים חזיונות ורואים מראות ולא היה ענינם כי אם לכתוב מה שראו ושמעו והיא מדרגות הכתובים, אבל אלו ואלו כולם הגיעו למדרגת הנבואה הגמורה

אברבנאל שמו - בפנינאל

ואמר שהיתה צורת אלה הספרים נבואית משלשה בחינות. מפאת האומר שהיה נביא, כי שמואל וירמיהו וזולתם מהנביאים היו ספריהם במדרגת הנבואה מצד שחוברו ונכתבו ע"י נביאים. והבחינה השנית מאשר בא הצווי האלקי לנביא שיכתוב כל ספר מהם ואחרי שנכתבו אלה הספרים ע"פ ה' ומצותו היתה מדרגתו נבואית. והבחינה השלישית היא במה שהקל יתברך בשפע נבואתו הודיע לנביאים דברים רבים שלא היו נודעים בישראל, כדי שיכתבו אותם בספריהם.

הבדלת האגרי למשלי

...שלמה המלך חיבר שלשת הספרים הנזכרים על שמו, והם משלי קהלת ושיר השירים. ולא נכלל אחד מספריו בכלל ספרי הנביאים, רק בספרי הכתובים כשאר הספרים המחוברים ברוח הקודש. וזה **מצד ששלמה לא היה נביא, ולא נמצאו בדבריו הגדת עתידות כלל, וכן שלא היה שלוח לעם** לצורך ענייני הנהגותיהם ולא להוכיחם להשיבם מדרך רעה, כדרך אותם שנכללו ספריהם בספרי הנבואה...

הבדלת האגרי לספר תהלים

...וראוי לשאול שהרי מצינו בזה הספר [תהלים] מזמורים שהם נבואות גמורות לעתיד לבא בכמה מקומות, ובפרט בחורבן בית המקדש ובניניו ושאר דברים עתידים, עד שקצת חכמים פירשו שכל שיש בו כיוצא בזה הם מזמורים לקצת נביאים [היינו שנתחברו ע"י נביאים אחרים] כתבם דוד בספרו, וכמו שאמרו (ב"ב יד, ב) דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים אדם הראשון... אברהם... ואף לדעתם [הרמב"ם והרד"ק הנ"ל] מה יאמרו בדניאל שימצאו לו נבואות חזקות מפליאות בגלוי סודות מהם דברים מבוארים ומהם נעלמים עד עת קץ בהגיע עת דודים לברר וללבן הדברים...

...והעיקר בזה לדעתי היא שכל נביא שלא נשתלח לעם אם להתרותו על מעשיו הרעים להדריכו במעשה היושר או לצוותו בעסק העם במלחמות אע"פ שהוא נביא, לא נכתבו דבריו בכלל הנביאים, ונמצא ספר יהושע מצוה להדריכם על ענייני המלחמות בכיבוש הארץ וניצוח האויבים. וכן הענין בעצמו בספר שופטים עם הצטרף עמו דבורה וגדעון, ובספר שמואל שנתנבא והוקם המלכות על ידי נבואתו עם הצטרף עמו ענין נתן הנביא, וכ"ש ספר מלכים בנבואה הגדולה אשר לאליהו ולאלישע והשאר הנזכרים שם, ואין צריך לומר בארבעת ספרים האחרונים שכלם נתנבאו על שמם וארך הספור בתוכחותיהם ואזהרותיהם. קבלת דוד ודניאל אינם ממין זה אבל נבואות עתידות לבד.

ועזרא עם היותו נביא כמו שידוע בו שהוא מלאכי לא היתה הכוונה בספרו רק ספור העליה מן הגולה... ומה שכלל מן התוכחות שם לא בא רק דרך ספור... וכן הענין בעצמו בדברי הימים. ודברי שלמה כולם ודאי אינם על צד שמואל, ששיר השירים אינו רק כענין ספור הדבקות הגדול שבין האומה לשם, וקהלת על צד החכמה ומשלי על צד חכמה ומוסר, וכן ספר איוב נכתב להודיע על צד הקבלה מחלוקת עניני ההשגחה והכרעתם, ורות אינו רק סיפור הענין ותכלית הכוונה להודיע בו יחס דוד המלך ע"ה. ומגילת אסתר ספור ענין להודיע נס הגדול, ואיכה אינה רק כענין קינה על החורבן...

מזכיר עשרה מלכיות, שלשה מלכיות מן התורה... ושלשה מן הכתובים... ושלשה מן הנביאים... והטעם שמקדימין פסוקי הכתובים לנביאים מפני שדוד קדם לנביאים. וא"ת הא אמרינן בכל מקום תורה נביאים וכתובים? ויש לומר שזהו לענין קדושתן שחמורה קדושת הנביאים מהכתובים לפי שהנביאים נאמרו ברוח נבואה והכתובים ברוח הקודש, אבל לענין הקדמתן, הכתובים היו קודם. והכי אמרינן בהדיא במסכת סופרים (עיין תוס' ר"ה לב, א) בכל מקום דברי נביאים קודמים לדברי קדושה חוץ מכאן שדברי קדושה קודמין לדברי נביאים.

וא"ת למה אינו אומר בפסוקי הכתובים ועל ידי עבדיך הקדושים כמו שאומר בפסוקי הנביאים ועל ידי עבדיך הנביאים? ויש לומר מפני שפסוקי הנביאים נאמרו בשליחות הנביאים לאמרם לישראל לפיכך אמר בהם **ועל ידי עבדיך הנביאים** אבל של כתובים לא נאמרו בשליחות אלא שנאמרו ברוח הקודש לפיכך אמר בהם **ובדברי קדשך כתוב לאמר**...

סדר אבודרהם
מעשה של ראש השנה
מלכיות

דכל כתובים שלא נאמר אלא ברוה"ק ובלשון איש המדבר, הכל בלשון בני אדם משתעי, וזהו עיקר ההפרש בין נביאים דקדישי מכתובים, כמ"ש הר"ן בר"ה פ"ד, ודוד אמר (שמואל ב כג, ב) "רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני", פירוש גם ברוה"ק נדברתי ממנו ית' גם בנבואה שמלתו יתברך ממש על לשוני, שהרי שירותיו הכתובים הוא נביאות, ונאמר בלשון תורה שנברא בו העולם, ואפילו הספורים שבהם נתחבר בלשון תורה שדבר בו הקב"ה וזהו קדושה יתירה שבהם ג"כ יותר מכתובים, שלא נאמרו אלא ברוה"ק ובלשון עצמי שנשתנה בכמה פרטים...

וראיה ברורה לדבר, שהרי הלכה דראש השנה ויוה"כ לא איקרי חג, וכמבואר להלן סימן ט"ו, שכתב רבינו בזה הלשון, כיון דהוקשו כל המועדים זה לזה אפילו ר"ה ויוה"כ, וכ"ש עצרת דאיקרי רגל ואיקרי חג וכו'. הרי דרה"ש ויוהכ"פ לא מקרי חג וכ"כ כל הפוסקים... והרי מקרא מלא כתיב בתהלים (פא, ד) תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו ונדרש בר"ה דף ל"ד "איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה". אלא ודאי דתהלים בלשון בני אדם נאמר, ואע"ג דהשתא לא מקרי חג, כבר כתבנו דלשון בני אדם משתנה לפי הזמן, ולפי המקום

נב"ך דיינו
לשאלתיו של רב אחאי גאון
בדין שואל סימן ה

...הנה הגר"ח שאל מדוע הכתובים אין נקראים ג"כ נביאים ולמה אין להם דין נביאים... דהא מניחים כתובים ע"ג נביאים ונביאים ע"ג כתובים. הרי שקדושת שניהם שווה. ותירץ שנביאים היינו שהנביא היה צריך לומר את הנבואה בעל פה אבל כתובים היה הדין שמתחילה היה צריך לכתוב את הנבואה על הספר ואח"כ היתה נקראת מתוכה, וכן איתא בירמיה (פל"ו) שנאמרו לו שתי נבואות למסור למלך יהויקים אחת אמר לו מיד בעל פה והשניה צוה את ברוך לכותבה על הספר ואח"כ מסר אותה בכתב אל יהויקים והיא היתה מגילת קינות שהיא מכלל הכתובים, עכ"ד ז"ל...

הגות (סלפיל סימן ו)
ל גרינ על הש"ס רנינון
של שאנה סטרים דטל בתנרה

ספר נביאי אמת על דרך אברהם יצחק ויעקב

את פשר החלוקה המהותית הזאת ניתן להגדיר על יסוד האבחנה דלהלן. בעונשים שבתוכחה אנו מבחינים בשתי תקופות עליהם מזהירה התורה: התקופה הראשונה העונשים שיבואו בארץ "ועצר את השמים" "שחפת" "קדחת" "ורדו בכם שונאיכם" וכו', ולאחר מכן בתקופה השניה באה בשורת הגלות. גם בפרשת "והיה אם שמוע" אנו מוצאים חלוקה כזאת: "ועצר את השמים ולא יהיה מטר" ואחר כך "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה".

חלוקה מקבילה ניתן לראות בתוכחות הנביאים. עד לפני הושע היו עיקר הנבואות על העונשים שבארץ ישראל, כגון: אזהרת בצורות ע"י אליהו הנביא, או בשורות המפלה בפני הפלישתים אשר שמע שאול המלך מפי שמואל הנביא. או דברי מלאך ה' מן הגלגל "והיו לכם לצדים" (שופטים ב, ג) ועוד רבים. אבל לא מצאנו מיהושע עד הושע בשורות גלות בפי הנביאים, זולת פעם אחת בספר יהושע (כג, טו) באופן כללי ביותר, לא כעונש על חטא שכבר נעשה, שהרי עדיין לא חטאו אלא כהודעה "דאית דין ואית דיין", ויש שכר ועונש. ואילו מהושע ואילך חל שינוי. אפשר אולי לקשר את השינוי הזה לדברי רב: (שבת נה, א) מאימתי תמו זכות אבות? אמר רב מימות הושע בן בארי: שנאמר: (הושע ב, יב) "אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי". וברש"י "שאין עוד זכות לאבות שאכלוה"... דברים אלו מלמדים כי מהושע ואילך התחולל מפנה. שכן ארבעה נביאים נתנבאו באותו פרק שניבא הושע, והוא הראשון בין ארבעה אלה, כדברי הכתוב (שם א, ב) "תחילת דיבר ה' בהושע" (כ"ב יד, ב). גם ירמיה צפניה וחולדה ניבאו בפרק אחד ובכל זאת לא נאמר "תחילת דיבר ה' בירמיה". מכאן כי ארבעה אלה, והושע בראשם, פותחים תקופה חדשה. הנביאים עד הושע התנבאו על עונשים העומדים להתקיים בארץ ישראל עוד לפני הגלות, ואילו הושע שהיה כמאתים שנה לפני החורבן (צמח דוד), היתה נבואתו על הגלות העתידה לבוא לאחר מכן.

אברבנאל דהיינו לסדר יהושע

הספרים האלה [יהושע, שופטים, שמואל ומלכים] יוחדו לספורים והגדות, ושאר ספרי הנביאים [נביאים האחרונים] יוחדו להגדת העתידות וזכרון הנבואות אשר נבאו...

ספר אור נרות לבדין ל בה בדרך הנהגן מלוכלין

ויש להתבונן מה שלא נמצא בכל הספר דברי יהושע כמדבר בעדו אבל הכל בנסתר המורה על היות הכתוב אחר זולתו. ואמנם לשון תורת משה ע"ה ג"כ כן... וראיתי במפעלות אלקים למהרי"א (מאמר א פרק ב) שכתב הסבה בהשתנות דברי הנביאים שדברו כמדבר בעדם מלשון התורה, לפי שהנביאים ראו כללות הענין וספרוה בלשונם, ולפיכך הוצרכו להודיע שאותם הענינים הוא מאת האלוקים, אמנם משה היה כותב הלשון והכתב מפי הגבורה לא הוצרך להעיד על עצמו שבאה הנבואה, אלו דבריו ז"ל... אבל בסבת ההשתנות אתמה עליו, שמה יאמר בספר יהושע שופטים שמואל ומלכים אשר גם הם מכלל הנביאים ונאמרו בנבואה ונאמרו בלשון התורה, שלא זכרו מקודם להודיע שהיו הענינים ההם בנבואה מאת האלקים.

אבל הוא הדבר אשר דברתי, שלהיות הדברים ספורים ומהם יהושע ושמואל אשר הושלמו ע"י אחרים לפיכך חוברו כולם על הדרך הזה כשלישי המדבר, ומספר המאורעות מבלי הזכרת מי. ואף כי שופטים ומלכים מחבר אחד להם להיות הספרים האלה ארבעתם מענין אחד חוברו על תבנית אחת, וזוהי סיבת ההבדל שביניהם לספרי האחרונים לדעתי...